

Roberto J. PAYRO (1867-1928) werkte als Argentijnse journalist van *La Nación* in België, tussen 1909 en 1923. Tijdens de Eerste Wereldoorlog, was hij tegen de neutraliteit van Argentinië omdat de Duitsers de Argentijnse vertegenwoordiger neergeschoten hadden. De Duitsers hebben dan PAYRO belet als journalist verder te werken. Hij is dus begonnen Belgische legenden te verzamelen. Hij heeft vermoedelijk volgend document uit de Archieven van Mons (in mei 1940 vernietigd) mogen raadplegen. De tekst « Las brujas de Mons. Un proceso de hechicería a fines del siglo XVII » werd in *Caras y Caretas* (año 30, nummers 1487-1488, 2 en 9 april 1927) uitgegeven en in *El Diablo en Bélgica* (1953) verzameld. Die tekst bestaat al in het Frans in *Le Diable en Belgique* (IEA3637, bladzijden 75 t/m 110), met veel nota's van Bernard GOORDEN.

De heksen van Mons.

De opsluiting van Anne du Trou, Zwarte Anne genoemd, haar zoon Nicolas Cornet (“doodskop” genoemd) en de jonge Marie-Thérèse Crequenier en later die van Anne Gossée, Mamitte genoemd, maakte de stad Mons onrustig, tot dan altijd vredig. Men beschuldigde hen van hekserij en handel met de Duivel, het aanwezig zijn op de sabbat, van betovering en andere afschuwelijke misdaden, die de doodstraf verdienden. Er was geen twijfel meer over hun lot zodra men ze in de gevangenis van het kasteel opsloot. Ze moesten gestraft worden als voorbeeld met een harde hand want toen voelden heksen en tovenaars zich sterk van hun straffeloosheid en maakten misbruik van hun duivelse kunnen om de christelijke vrede van het volk te

verstoren. Het proces – men zou kunnen zeggen de processen want het waren er drie waaronder één militair – werd voorbereid begin 1683 met het resultaat dat iedereen zal kunnen zien die deze vlugge wedersamenstelling van de feiten leest, zonder fantasie en gebaseerd op officiële documenten die Mr Louis Darras onlangs ontdekt heeft in de archieven van Mons.

Een van de hoofdpersonages van deze verschrikkelijke gebeurtenis, Zwarte Anne, was op het ogenblik dat deze losbarste al van een zekere leeftijd en sinds lange jaren weduwe van Jean Cornet. Trommelslager in de compagnie van don Juan van Rille, die het leven verloor tijdens men weet niet welke veldslag ; terwijl hij krijgshaftig de maat sloeg, had een canonkogel zijn hoofd afgerukt. Zwarte Anne, geboren te Mons en getrouwd in Estinnes die hem gevolgd was in zijn veldtochten, legeringen en bezettingen, bleef met een zoontje Nicolas genoemd. Om de ellende te ontvluchten ging ze terug naar haar geboortestad.

Men heeft weinig informatie – en we gaan er niet over klagen – betreffende haar eerste jaren van haar tweede verblijf in Mons. Maar volgens haar gedrag op latere leeftijd, kan men vermoeden, volgens het vrije en luie leven van het volk in die tijd, dat ze nooit slaafswerk gezocht of aangenomen had. Het enige werk dat voor haar mogelijk was en wat ze dan ook deed, was dankzij de troef van haar geslacht, haar leeftijd en de rest van een getaneerde schoonheid. Wat in tegenstelling wel waar was, was dat ze bij het begin van haar oude dag bedelde en dat ze verdacht werd een heks te zijn door haar uiterlijk van bemiddelaarster, allemaal elementen die zich noodzakelijkerwijs aanvulden.

Op het uur van de kerkdienst stond ze altijd aan de ingang van het kerkhof rond de kerk St Gremain dat zich uitstrekte tot de oude wal. Als ze wou kon ze de Samsonstraat oversteken om aan de zijdeur te staan van de prachtige collegiaal van St Waudru, die vandaag de eeuwen overwint. Van daar, kon ze met een paar stappen – wat ze geregeld deed op marktdagen – zich op de Marquie of de Grote Markt bevinden, de belangrijkste plaats in Mons, om te slenteren tussen de stalletjes. Om toen een stad goed te kennen was het ideaal om de ronddwalende gang van een bedelaar te volgen. Zwarte Anne

kwam dagelijks langs het Castiau, het zeer oude kasteel gerenoveerd en vergroot door Baudouin IV dat Mons domineerde en zijn centrum was. Later afgebroken en omgebouwd tot een openbare plaats zoals de kerk en het kerkhof van St Germain en afgeschaft door Joseph II. Ze ging langs de poorten van St Nicolas, St Elisabeth en de Cordelières gelegen in de armere wijken. Deze laatste was dicht bij de poort van Bertaimont en kon in geen geval mededingen met de twee prachtige rivalen nog altijd in strijd, St Waudru en St Germain. Ze ging langs de zeer zeldzame mooie huizen groot als paleizen zoals dat van de markies van Trichâteau waar men haar nooit met lege handen liet gaan. Ze ging langs alle kronkelige straten, soms erg stijl van Mons waarvan de gebouwen bijna allemaal omringd waren door grote tuinen gescheiden door kleine wegjes aangenaam of onaangenaam voor de wandelaar. Ze had de gewoonte tijdens haar omloop te gaan langs de oevers van de Trouille met hier en daar armzalige vissershutten tot de Trou Oudart, belangrijke plaats van de grote visserij en als afspraak voor alle kwajongens van de stad, waaronder haar zoon Nicolas Cornet “*de doodskop* “. Ze kende dus – en wel heel goed – de zeven wonderen van Mons, zoals het strofe van een oud Waals volkslied:

*“ La Trouille et la houille,
la fontaine qui bien mouille,
Sainte-Waudru et le Castiau,
Le Mésiau, les enfants Fresniau,
Ne sont là de biaux joyaux ? »*

Regelmatig ging ze ook naar Tournai en, zo goed ze kon, wende ze zich enkele uren van Mons naar het armenhuis van de liefdezusters van Hautrage van de orde van St François, oud klooster gesticht in 1462, nadien overgebracht naar de rue Fetis, waar het nog altijd bestaat. Haar bezoeken die hun vruchten droegen, ontsnapten niet aan ironische nieuwsgierigheid van het volk en ze kreeg een nieuwe bijnaam “Madame de Hautrage” bij de al gekende “Zwarte Anne”. Haar superioriteit was bewezen en ze had reden om daarvan te profiteren. Haar bijzondere manieren, dikwijls geheimzinnig, konden

niet onopgemerkt voorbijgaan in een zo kleine stad. Men merkte op dat ze onbegrijpelijke dingen zei, zelfs als ze alleen was, ze kraamde onzin uit, ze maakte veel gebaren, ze loog onnodig en onvoorzichtig. Men vernam dat ze nooit de nacht doorbracht in haar armzalige bed, verwaarloosd maar goed, zoals de clarissen, dat zei ze zelf. Al staande zong ze het lof van de Heer. Deze overdreven verering wekte de achterdocht op van de burenen van het huis van Ruydan waar ze haar verblijf huurde. Ze dachten dat het een list was om de afschuwelijke relatie met de Duivel te verstoppen. Maar dat was alles niet. Tijdens haar verplaatsingen in de stad en omstreken verdwaalde ze in de dichtst bijgelegen velden, zelfs in de straten. Als men haar vroeg hoe het mogelijk was om verloren te lopen op een plek die ze zo goed kende, antwoordde ze dat het zeker een lelijke grap was van de Duivel. Wat nog erger was, als ze dat zei, veranderde ze plots van uitdrukking en viel op de grond met stuiptrekkingen of zonder bewustzijn.

Men kon zich de opvoeding wel inbeelden die haar zoon, Nicolas Cornet, van haar moet gekregen hebben. Hij werd een jonge man met als enige doel op straat te lopen met andere jongens van zijn leeftijd of ouder om te choqueren, ruzie te maken, rustige burenen of voorbijgangers te plagen, te stropen en te stelen als de mogelijkheid zich voordeed. Zo kreeg hij iedere dag doeltreffende en slimme lessen op gebied van luiheid en schaamteloosheid. Hij respecteerde de gemakkelijke wet om alleen maar zijn zin te doen. Zijn vrienden hadden hem de bijnaam “doodskop” gegeven, die hem zijn hele leven volgde omdat hij mager was, slungelachtig, met zwarte ogen diep in de oogkassen, een mond van het ene oor naar het andere die tanden liet zien maar geen lippen en hij had een hoekig gezicht met uitstekende jukbeenderen.

Men weet niet welke ijzeren hand erin geslaagd was de jongen in te schrijven in de school van Pater Du Quesne. De meester die slagen uitdeelde zonder te tellen, wist hem van bij het begin, uit de groep leerlingen te halen door hem strenge straffen te geven, over het algemeen wel verdiend want Nicolas Cornet was van nature slecht, kwaadgezind, achterbaks, haatdragend, verdiensten waarbij als erfenis kwam : de kunst van het liegen om buitengewone en

ongelooflijke dingen te vertellen en later zijn verhalen hardnekkig te bevestigen zonder dat iemand hem op een leugen kon betrappen. Misschien nam hij zijn wensen en zijn dromen voor werkelijkheid. Soms, zelfs op school kreeg hij stuiptrekkingen die hem op een verschrikkelijke manier deden bewegen. Voor al deze redenen beschouwde Pater Du Quesne hem – niet zonder angst – als een duivelswezen. Het oordeel van de schoolmeester was onberedeneerd overgenomen door de leerlingen die sinds de eerste dag bang waren van hun klasgenoot door zijn duidelijke slechtheid en vooral zijn spookachtig gezicht. Gelukkig moesten zij het gezelschap van Nicolas niet lang verdragen. De school leek hem zeer treurig en de lessen erg vervelend, als hij niet gestraft was. Op een dag besloot hij te ontsnappen aan de strenge leiding van Pater Du Quesne toen hij amper kon lezen en schrijven om terug te keren als zwerver. Het was pas jaren later, als hij zag dat zijn linkse streken hem niet voldoende geld opbrachten om aan zijn behoeften te voldoen dat hij er zich bij neerlegde als arbeider te gaan werken in de knoppenfabriek van Pabelle in de Rue d'Enghien.

Hij legde er zich bij neer, was veel gezegd, want hij werkte slecht, was dikwijls afwezig en kreeg iedere keer een minimum loon dat hij uitgaf aan vrouwen van slechte zeden. Als hij zonder geld was, haastte hij zich naar het huis van Ruydan voor een bord slechte soep. Zwarte Anne ontving hem wel niet als de verloren zoon maar liet hem toch binnen zelfs tegen haar zin. Ze gaf hem onderdak en stilde zijn honger. Tussen hen vlotte het niet zo goed en het kon soms op een drama uitlopen als Nicolas geld eiste van de bedelaarster dat ze koppig weigerde te geven. Ze kreeg meestal geen geld maar eten, afgedankte kleren of versleten gereedschap. Heel zelden kreeg ze een muntstuk van koper. Met de dood van de bisschop was het een muntstuk van zilver. Ze had het onmiddellijk weggestopt voor een grote gelegenheid. Deze laatsten waren dikwijls fataal en uiterst onaangenaam vooral als Nicolas haar bang maakte en erin slaagde de schat uit de wollen sok van zijn moeder te bemachtigen. Als moeder en zoon elkaar toen nog niet haatten was het toch niet ver. Als hij erin geslaagd was Zwarte Anne te beroven na een harde ruzie, de

boef, verre van haar te bedanken of medelijden te hebben mompelde hij :

- Daar een moedertje die het grote lot gewonnen heeft met me op de wereld te zetten ! ...

En dat hield hem niet tegen, in moeilijke momenten bij haar te gaan schuilen en haar brood te delen.

Zwarte Anne hield eraan, tijdens haar wandelingen, voor gelijk welke aanleiding of zelfs zonder aanleiding, te stoppen en te praten met verschillende mensen. Vele nieuwsgierige huisvrouwen, jong en oud, kwamen rond haar staan, om naar haar te luisteren zonder bescheidenheid naar gebeurtenissen of liefdes min of meer schandalig, waar of niet, dat was niet belangrijk. Ze kon onfeilbare middeltjes aanraden tegen verschillende ziektes en drankjes die gelijk welke wens konden vervullen. Ze beweerde alle in de steek gelaten meisjes van Mons te kennen en te behandelen en ging inderdaad vele onder hen bezoeken om haar diensten aan te bieden. Ze was erg brutaal in haar manieren. Bij voorbeeld: als ze een jonge bruid tegen kwam, zelfs als ze haar niet kende, ging ze haar vlug vragen of ze al zwanger was of niet. Omdat haar reputatie als heks zich verspreide ging de jonge vrouw vluchten terwijl ze een kruisteken maakte omdat ze er zeker van was dat ze haar kinderen wou beheksen. Hetzelfde gebeurde als ze een jong en eerlijk meisje tegenkwam dat weinig of geen verzoeken van de mannen kreeg.

- Als je een lief wilt – zei ze haar – zal ik je poeder geven om te drinken. Je zult hem onmiddellijk vinden en hij zal zo mooi zijn als je zelf wilt.

Moe van haar eenzaamheid was ze zelf ook op zoek gegaan naar een nieuwe metgezel. Vreemd, door haar verleden, haar leeftijd en haar toestand heeft ze er toch een gevonden en nog een jonge ook. Het was een soldaat, geen speciaal voorkomen en het was ook geen licht. Joseph die zeker moest denken dat ze gierig was en rijk. Het was bijna ongelooflijk, het fort wachtte de eerste opeising om zich over te geven. Terwijl zijzelf het niet durfde voorstellen was het Joseph die van trouwen sprak. Zij eiste het niet, hij hield zijn woord niet. Hij maakte het hof aan het gespaarde geld ... en omdat dat geld niet

bestond. Op een dag kreeg hij er genoeg van, en verdween tot grote wanhoop van Zwarte Anne. Ze kreeg een aanval, zeer opgewonden aan de haren trekkend bevestigde ze uiteindelijk aan haar buurvrouwen :

- De boef is vertrokken, maar hij moet terugkomen. En het eigenaardige was, dat Joseph weer verscheen. – Had ik niet gezegd dat hij ging terugkomen – zei ze heel trots.

Maar de onverklaarbare terugkeer van de soldaat – hij had waarschijnlijk niets beters gevonden – verminderde niet haar reputatie van heks gebaseerd op zoveel vreemde details dat vele klets-kousen zich afvroegen of Joseph de duivel zelf niet was. Misschien had ze heimwee naar het verleden, of wou ze haar minaar boeien, ze hield zich bezig met de meest overdreven en belachelijke koketterie. Ze droeg haar haar in een netje met valse lokken als het geen enorme pruik was met een sluier. Iedereen was het erover eens dat Zwarte Anne zich mooi maakte om in de smaak te vallen van de Duivel tijdens de heksensabbat. Er was geen twijfel meer als haar buurvrouwen, tijdens een van haar lange afwezigheden, haar kamer doorzochten en het voorwerp van het misdrijf vonden : een pot zalf, ongetwijfeld de duivelse zalf die haar toeliet zich te verplaatsen en te vliegen naar de sabbat. Een zak met poeders voor de ene of andere betovering. Drie rode en groene harten, gemaakt uit stof en gevuld met zout. Een lint met de naam “Jesus”, waarschijnlijk bestemd om hem te bespotten en te vertrappen. Meerdere amuletten die minder duivels leken want het waren die die Pater Aviano zegende en uitdeelde aan zijn gelovigen (bekende kapucijn die boete deed in het bos van Lessines).

Ongeveer rond die tijd, had Nicolas Cornet, die gevlucht was door de aanwezigheid van Joseph, er genoeg van om knoppen te maken in het fabriek van Pamelle. Het toeval wou, dat op hetzelfde ogenblik de serganten van de infanterie van Sobre rekruteerden. Nicolas Cornet geboeid door het militaire dat hem vrolijk en zonder werk leek ging in dienst als vrijwilliger. Gedurende anderhalf jaar diende hij de compagnie van “du Det”. De drie volgende jaren die van Vanderbeck, regiment van de baron de Feur. Vier en half jaar maakte

hij deel uit van de compagnie van Meneer Renty en van Kapitein Dupuis, regiment van hertog van Arenberg.

Als het drama dat zich voorbereidde losbarstte was Nicolas Cornet meer dan vijftientig jaar en was hij de meest gemene schurk dat men kon inbeelden. Al het slecht dat hij geleerd had tijdens zijn kinderjaren vrij en zwervend, werd vervolledigd en verbeterd in de legeringen en bezettingen tijdens het plunderen, stelen, zuippartijen, verkrachtingen zonder zijn lelijke losbandige leven te vergeten. Die alles verhinderde niet dat de “doodskop” terwijl zijn regiment in Mons verbleef erin slaagde te trouwen met een zekere Babette. Een jong meisje, dat zonder een voorbeeld te zijn van vriendelijkheid en deugd beter was dan hij. Omdat Nicolas Cornet geen enkele vooruitgang gemaakt had op administratief en economisch gebied moest Zwarte Anne meerdere keren onderdak verlenen aan het jonge paar zonder geld. Gedurende meer dan zes weken woonde Babette samen met haar geachte schoonmoeder. Maar het regiment van de hertog van Arenberg werd verplaatst naar Charleroi en Babette die haar man volgde kwam maar af en toe terug naar Mons.

In die tijd, was Hermand Du Belloy – edelman van oude Bergense oorsprong – die zich trots “montois-cayau” noemde – zinspeling op de vele ongelijke straten van de stad – weduwenaar van een zekere leeftijden vader van een enige dochter, en van de belangrijkste fortuinen van Mons. Weinig bekwaam, lichtgelovig en vooral bijgelovig zou hem nu belachelijk maken maar in die tijd lachte men niet met die dingen. Een voorbeeld, Mr Du Belloy dacht zichzelf onkwetsbaar omdat hij in het bezit was van een medaille, een wonderdoend schouderkleed, een andere medaille van Agnus-Dei en een brief “geschreven door Onze Redder en Verlosser Jesus Christus met gouden letters”. Het medaillon van Agnus-Dei was een talisman samengesteld met de was van de paaskaars en gewijde olie die de paus zegende en uitdeelde aan de bisschoppen en enkele leden van de wereldlijke geestelijkheid die ze angstvallig bewaarden in een klein zijden of fluwelen zakje om het te beschermen tegen gelijk welke heiligschennis. De brief van Onze Heer, eerder lang, eindigde met de volgende woorden : ”... *Hij die een kopie van deze brief bezit zal gelukkig zijn, daarentegen zal geen enkele kwaadaardige geest en*

ook niet het vuur of de bliksem vat hebben op diegene die de brief bij zich draagt, leest of laat lezen.” Omdat hij ervan overtuigd was dat hij gelukkig moest zijn, sloeg Hermand Du Belloy erin te geloven dat hij het was, en was hij dat ook wel in zekere zin.

Zijn dochter, die natuurlijk niet minder bijgelovig was als hij, was gelukkig getrouwd met François Ghuislain, ambtenaar van Soignies. Ze woonden in de Vieseriesstraat, niet ver van het huis van Du Belloy, in de Wezenstraat en kloegen erover dat ze geen kinderen konden krijgen.

Lang voor het huwelijk van zijn dochter Gertrude met de ambtenaar van Soignies – om precies te zijn in 1670 – had Hermand Du Belloy zich ontfermd over een meisje van zeven jaar. Marie-Thérèse Crequegnier. Het was een wees waarvan de twee ouders zijn trouwste dienaars waren geweest. Het meisje dat men behandelde als een geliefd dienstpersoneel, toonde vanaf haar kindertijd een vreemd karakter, wispelturig en uiterst gepassioneerd. Als ze wat ouder was, ging ze naar het huis der Wezen waar men haar leerde kousen maken. Zonder een schoonheid te zijn was ze toch niet lelijk. Haar voorliefde voor het slecht of de verraderlijke verleidingen van een minnaar maakte dat ze spoedig omkoopbaar was. Op een dag, in plaats van zich te begeven, zoals gewoonlijk naar het heilige huis, gesticht door Louise de Bouzanton, is ze gevlucht. Niemand wist met wie en waar ze zo lang verstopt was. Ze kwam uit zichzelf terug, vermagerd, verwrongen in slecht staat alsof ze lang ziek geweest was. Haar vragen met wie ze was, waar ze geweest was, of wat ze gedaan had was vruchteloos tot men overging op geweld: slagen van de zweep aangebracht door de gespierde hand van de bediende dwongen haar onthullingen te doen dat de haren van Du Belloy recht kwamen op zijn hoofd.

Marie-Thérèse verklaarde dat een oude bedelaarster – Zwarte Anne vernam men al vlug – haar les had gegeven en haar ingewijd had in de verering van de Duivel door haar een paar praktische geheimen van hekserij te verklappen. Verder vertelde ze dat, in het bezit van deze kennis en vergezeld van Zwarte Anne zelf, ze niet alleen verschillende keren op een sabbat aanwezig was maar ook dat ze een

zeer intieme liefdesrelatie had gehad met niet minder dan drie duivels met de namen Sarrasin, Tonnelet en Truchant.

De schrik van Du Belloy werd groter als hij vernam dat eerst door de opstoking van Zwarte Anne en daarna door Satan zelf Marie-Thérèse Crequegnier een kind vermoord had op de plaats waar de duivelse plechtigheid gevierd werd om met zijn ingewanden liefdesdrankje, zalven en toverdranken te maken. Maar de moedige man was nog niet aan het einde van zijn verschrikkelijke verassingen. Marie-Thérèse gaf toe dat ze poeders gestrooid had in zijn huis en in andere. Poeders die het nakomelingschap verhinderen. Ze bedoelde daarmee natuurlijk ook het huis van zijn dochter. Du Belloy haastte zich naar St Waudru om raad en hulp te vragen aan de eerbiedwaardige kanunnik van de collegiale kerk. Deze priester wou het niet licht opnemen en besloot het jonge meisje zelf te ondervragen. Ze bevestigde met een duivelse voorzichtigheid alles wat ze onder de zweep toegegeven had. Ze voegde er zelfs nog een nieuwe verschrikking aan toe. Het huis van Du Belloy was niet gedeeltelijk maar helemaal behekst. Daarvoor had Marie-Thérèse een pad gebruikt. Als eerste voorzorg besprenkelde de kanunnik Crequegnies met wijwater, de plaatsen en de personen die in het huis wonen of die binnen kwamen terwijl hij latijnse formules opzei volgens de kerkelijke duivelsbezwering.

Omdat hij nog altijd niet gerust gesteld was, dacht Du Belloy aan de kluizenaar, die boete deed in het bos van Lessines waarover hij dikwijls horen spreken had in zowel eerbiedige als respectvolle termen die zeer wonderbaarlijk waren als het ging om de duivel te verjagen en om te bevrijden van toverij en hekserij. Du Belloy ging hem persoonlijk halen. Met de koets reed hij de enkele uren tot aan het bos en kon hem de volgende dag naar zijn huis meebrengen. De priester oefende alle mogelijke en denkbeeldige duivelsverbanningen uit en vertrok met veel voorraad en geschenken.

Du Belloy had niet enkel raad en tussenkomst van het Hemelse Rijk gevraagd. Hij was ook naar het aardse gezag geweest om Marie-Thérèse Crequegnies aan te geven aan de gemeenteraad die in die tijd het recht uitsprak zowel penaal als rechterlijk. Hij herhaalde voor de onthutste schepenen de monsterachtige onthullingen van het jonge

meisje. Ze begrepen dat het heel erg was en verwezen de zaak onmiddellijk, zoals gewoonlijk, aan de raadsman van de stad Plétincx en Leroy. Twee rechtsgeleerden van de gemeente aan wie het rechtscollege alle moeilijke en delicate zaken toevertrouwd. Leroy werd van de zaak verwijderd en zijn collega Plétincx belast met het onderzoek liet Marie-Thérèse Crequegnier en Zwarte Anne, aanstookster, aangegeven door de eerste in afzonderlijke cellen van het kasteel opsluiten. Het gerechtelijk onderzoek amper begonnen gingen er zware vermoedens wegen op Nicolas Cornet en Plétincx liet hem dus beschuldigen van medeplichtigheid.

Het proces begon zoals de gerechtelijke procedure die men toen ketterjacht noemde. Een onderzoek waar de rechters bewijzen zochten en verzamelden met behulp van ondergeschikte ambtenaren en getuigen. De beschuldigde werd schriftelijk gearresteerd en ondervraagd. De antwoorden werden opgetekend door een secretaris. Als het vonnis eindelijk uitgesproken was, was het gebaseerd op geschreven bewijsstukken en was dan ook zonder tegenstrijdig debat behouden.

Het volk, dat Zwarte Anne al voor een heks aanzag, beïnvloedde in hoge mate de raadsman Plétincx, die zijn onderzoek verder zette met veel vooroordelen. Zijn vooroordeel veranderde in overtuiging als de ondergeschikte ambtenaren in de kamer van de veroordeelde de stoffen harten, de talismannen, de pot met zalf en de zak met poeders vonden. Zoveel bewijsstukken... Zwarte Anne probeerde tevergeefs de oorsprong en het ongevaarlijk gebruik van ieder voorwerp aan Plétincx uit te leggen. De harten – zei ze – verre van onheilbrengend dienden juist om de heksen op afstand te houden. De zalf, gemaakt in de bekende apotheek van “De fleur de lis.” was van een ongelukkige vrouw besmet door het schurft die nadien toevlucht gevonden had in het ziekenhuis. De poeders waren om maagpijn te verlichten en had ze gekregen van een zekere Jan Soep. Het lint met de naam Jesus erop kwam rechtstreeks van het armenhuis van Hautrange. Deze uitleg leek vanzelfsprekend verkeerd dat de raadsman de moeite niet deed om de ziek te ondervragen of de genoemde Jan Soep op te zoeken.

De voorafgaande feiten die hij in het geval van Marie-Thérèse Crequegnier vond speelden ook niet in haar voordeel. Een van de zusters verantwoordelijk van het weeshuis waar het jonge meisje in de leer was verklaarde dat ze haar niets kon verwijten behalve dat ze een rare kop en ogen had als ze ondervraagd werd binnen de muren van de heilige instelling. Maar een andere zuster vertelde dat op een dag, als ze muizen zag op school ze schaterde van het lachen in de plaats van bang te zijn zoals alle andere meisjes en zei: “Het zijn maar muizen!” Maar dezelfde dag, als ze terug gingen naar de klas zag de non in haar een vreemd vliegend dier. Verbaasd was ze daarover verslag gaan uitbrengen bij moeder overste. Er werd ook opgemerkt dat Marie-Thérèse als ze slagen kreeg van de zweep voor de kleine zonden of gemeenheid tot de welke ze geneigd was, ze zelfs niet de schijn wou redden door te doen alsof ze hilde. Maar nog meer dan verklaringen en beschuldigingen van anderen, was de onbeschaamde bekentenis van Crequegnier die het hardst aankwam. Ze blufte tegenover de raadsman van niet een eenvoudige heks te zijn maar wel een uitstekende tovenaars. Om zo een hoge graad te verkrijgen in de duivelse rangorde had ze volgens ritueel het hart van een kind opgegeten onlangs geöffert aan Satan en dat een soldaat van het garnizoen uit interesse afgestaan had aan de Duivel Sarrasin. (Plétincx dacht aan Nicolas Cornet maar het was hij niet.) De resten van het slachtoffer – en dat was het bewijs van de waarheid dat Marie-Thérèse spontaan opbiechtte – waren begraven in de versterkingen van de Ribera dicht bij de Cabuterie. Ze was ook erg trots op het feit dat ze door de hand van de Duivel zelf gemerkt was op de intiemste plaats van haar lichaam.

Men deed opzoekingen op de plaats dat Crequegnier aangegeven had als begraafplaats van het kind. Maar men vond niet het minste spoor van de resten en de raadsman was van mening dat de Duivel die natuurlijk had doen verdwijnen. De bevestigingen van Marie-Thérèse lieten geen enkele twijfel meer bestaan en de hevigheid waarmee ze zichzelf loofde van zoveel en zo groot zedenbederf was het onweerlegbaar bewijs van haar duivelse hoogmoed en heiligschennis die een onzinnige uitdaging vormden voor de heilige macht van God.

Sterk door wat hij beschouwde als een reeks overstelpende bewijzen, bevestigde de raadsman het bevel van gevangenschap voor Marie-Thérèse Crequegnier en Zwarte Anne en liet hen nog meer bewaken ieder in hun cel in het kasteel. Nicolas Cornet, ook in de gevangenis werd als soldaat aangegeven bij de militaire rechtsbevoegdheid maar moest als getuige verschijnen voor de burgerlijke rechtbank.

Het proces begon op 2 april 1683 in de rode zaal van het stadhuis en de eerste getuigen tegen Zwarte Anne en deelgenoten waren natuurlijk François Ghuislain, ambtenaar van Soignies en zijn echtgenote Gertrude Du Belloy.

De verklaring van de ambtenaar ging vooral over het beheksen van zijn huis en de manieren die men gebruikt had om dat te bereiken. Onlangs – verklaarde hij – was de meid, heel geschrokken me in de keuken geroepen om daar een enorme pad te zien. Als ik aankwam verplaatste het dier zich met grote sprongen naar de schouw, zeker om te ontsnappen langs de pijp. De keukenmeid haalde een beetje moed uit haar angst en probeerde de pad te pakken met behulp van een tang. Maar het vreemde dier bleef enorme sprongen maken, geraakte overal tussen, kroop over de grond en sloeg erin zich iedere keer te redden tot op het ogenblik dat ik deelnam aan de jacht en we ons van hem meester maakten. Zonder de tang los te laten op dat vieze beest zei de keukenmeid me al stotterend dat omdat hij niet zou terugkomen we hem levend moesten verbranden. Anders zouden we nooit van hem verlost zijn, dat was tenminste wat Pater Aviano verzekerde, de heilige boetende van het bos van Lessines verwijzend naar gelijkaardige situaties. Het toeval, of de Duivel zelf, wou dat precies op dat ogenblik het vuur uitging in de haard. Terwijl ik tevergeefs probeerde het vuur weer aan te wakkeren gaf de meid me de tang die ik heel voorzichtig aannam omdat de pad niet zou ontsnappen. Toen ik een mooie vlam kreeg wouden we vlug het beest verbranden maar het vuur verminderde en dreigde uit te gaan. We pookten het vuur weer op en dankzij gebeden en kruidtekens ging het hout weer branden als plots de pad een knal gaf als een geweer. Het was niet om te ontkomen aan de vlammen want hij was aan het inkrimpen, aan het wegteren. Als hij nog zo groot was als een duim, gaf hij weer een knal en brandde helemaal op.

- Denkt u dat het om een duivels wezen ging ? vroeg de raadsman.
  - Ja, en misschien wel de duivel zelf.
  - Denkt u dat hij uit zichzelf in uw huis gekomen is, of dat iemand hem doen komen heeft ?
  - Marie-Thérèse Crequegnier heeft hem doen komen, ze heeft het zelf aan mijn schoonvader bekend.
  - Ze heeft het eveneens bekend aan het gerecht bevestigde de raadsman Plétincx.
- Gertrude Du Belloy, echtgenote van Ghuislain verklaarde dat ze er van overtuigd was dat Marie-Thérèse haar behekst had en haar daardoor veroordeeld had tot onvruchtbaarheid, omdat ze haar haatte en wist dat haar grootste wens kinderen krijgen was. Als ze uitlegde waarop haar overtuiging gebaseerd was, vertelde ze dat de dag na haar huwelijk Crequegnier die haar tijd niet verloor, haar poeders gegeven had en beweerde dat het haar vruchtbaar zou maken. Deze hadden bij haar hevige braken veroorzaakt. Het braken hield pas op als ze het water dronk dat Pater Aviano gemaakt had tegen hekserij.
- Dat is drie jaar dat ik getrouwd ben – zei Gertrude Du Belloy haar getuigenis eindigend – en door de fout van Marie-Thérèse en haar toverij heb ik nog altijd geen kind waar ik zo naar verlang. En God weet of ik er ooit zal hebben.

De rechtbank nam natuurlijk acte van deze veelbetekenende en gevaarlijke feiten zoals de pad in de keuken en zijn vreemde dood, de poeders die ze aan Gertrude gegeven had en die het braken veroorzaakten en vooral de onvruchtbaarheid van de jonge vrouw. Het ging niet over eenvoudige aanwijzingen, het was duidelijk hekserij.

Crequegnier verscheen nadien zonder zich te laten beïnvloeden door het bedreigende voorkomen van de raadsman Plétincx en ze beantwoorde heel kalm de gebruikelijke vragen. Ze ging er weer trots op niet een heks te zijn maar een tovenares, en plots zweeg ze.

- Waarom antwoord je niet aan het gerecht ? schreeuwde Plétincx heel boos. Als je blijft zwijgen zal de beul je tong wel los maken ! ...

Marie-Thérèse begaf voor de dreigende en aanhoudende drang van de rechters en verklaarde kalm.

- Ik antwoord niet want Sarrasin beveelt me te zwijgen.
- Wie is die Sarrasin ?
- De Duivel, verdorie !
- Van waar geeft hij je dit bevel ? Waar is hij ?
- Daar, precies achter je zetel.

De raadsman draaide zich plotseling om, terwijl de getroffen blikken van de aanwezigen gericht waren op het punt aangegeven door Crequegnier. Er was niemand achter de zetel ...

- Let maar goed op! krijste Plétincx. U bent bezig te spotten met het gerecht en dat kan u duur te staan komen. Waar beweert u dat die ... Sarrasin zich bevindt ?

- Daar juist achter de zetel ... . Maar u kunt hem niet zien ... . Niemand kan hem zien ... . Niemand behalve ik ... en enkele anderen. Daarom heeft niemand hem gezien als hij me deze nacht een bezoek bracht in mijn cel, hij was gestuurd door Zwarte Anne om me te zeggen wat ik moest antwoorden als ik ondervraagd werd.

- En hebt u tot hier beantwoord volgens zijn instructies ? vroeg de raadsman verschrikt.

- Neen, en het is juist daarom dat hij me bedreigd ... . Het in Sarrasin die van mij een tovenares gemaakt heeft ... en ze zette precies haar vinger zonder de minste schaamte.

- Genoeg ! verklaarde Plétincx. Men zal u weer doen verschijnen als het nodig is dat u uw verklaringen in detail verteld. Breng haar terug naar haar cel !

De indruk dat de getuigenis van Crequegnier gemaakt had op de aanwezige personen was enorm. Maar het meest buitengewone moest nog komen.

Toen kwam er een plotselinge en onverwachte verandering dat uw dienaar - die het vandaag voor u schrijft - aanzien zou hebben als zuivere verbeelding, als ongelooflijk, als het niet vermeld was met scherpzinnige details in het officieel dossier van het proces bewaard in de archieven van Mons. De lezer weigerde erin te geloven, of hij verkoos – zoals de schrijver – het hoofdpersonage te beschouwen als een verdorven man, een slecht mens, in een woord een krankzinnige misdadiger. Wat hij ook is en ondanks de afschuwelijkheid van de

feiten is het niet mogelijk om niet te spreken over de verklaringen die “voorkomen in het proces verbaal” – die een beslissende indruk uitvoeren op de rechtbank – en die de geestesgesteldheid van dat tijdperk kenbaar maakten.

De getuige die voor de rechter verscheen na de verklaring van Marie-Thérèse Crequegnier was Nicolas Cornet, de zoon van Zwarte Anne. Hij was duidelijk ongerust. Vanuit de oogholtes van zijn doodshoofd schitterden niets ziende ogen met een verontrustend schijnsel. Een nerveuze grijns misvormde zijn mond, die gedeeltelijk langs een kant gele tanden toonde. Hij antwoordde al brabbelend, diep getroffen door de dreigende toon van de raadsman die hem verplichte de waarheid te zeggen. Vanaf zijn eerste woorden, alle verklaringen die hij deed vormden een wrede beschuldiging tegen zijn eigen moeder. Men zou gezegd hebben dat hij zich hartstochtelijk overgaf aan een dodelijke vijand die nu in zijn macht was.

Hij vertelde dat als hij negen jaar was en hij met zijn moeder in Zottegem was, een kleine Vlaamse gemeente, waar de compagnie van Jean Cornet, zijn vader, gelegerd was, Zwarte Anne hem plechtig gewijd had aan de Duivel.

- Hebt u toen de Duivel gezien ? vroeg Plétincx hem.
- Mijn moeder belette me hem te zien, maar nadat ze een paar onverstaanbare woorden uitgesproken had kreeg ik plots een stevige klap van een harde en brandende hand. Ik voelde hevige pijn en heb nog altijd een zwart litteken van de grootte een klauw en die lijkt op de bril van een vrouw.

Hij voegde er niets meer aan toe in verband met zijn inwijding met de Duivel. Maar nadat hij gesproken had over zijn verlaten kindertijd en zijn ongelukkige jeugd gaf hij een overvloed van details over de periode van zijn huwelijk. Hij verklaarde dat Zwarte Anne zich verzette tegen zijn huwelijk met Babette voor niet te bekennen redenen. Aangespoord om deze redenen bekend te maken legde hij zonder zich te storen iets uit dat de pen weigerde te schrijven. Om zich te onttrekken aan de slechte invloed van zijn moeder trouwde hij tegen haar wil. Maar zijn goede intenties werden tegengewerkt want door geheimzinnige mogelijkheden sloeg Zwarte Anne erin – niet

een keer maar meerdere keren – hem mee te nemen naar de sabbat. Omdat Babette zijn afwezigheid niet zou opmerken plaatste de heks een bezemsteel in het bed, dat de jonge vrouw indien ze wakker werd zou nemen voor haar echtgenoot. Om hem te brengen naar de plaats waar de sabbats gevierd werden sprong ze schrijlings op de tangen van de keuken die onmiddellijk veranderden in een driftig wit paarden legde hem er dwars voor haar op. Het duivelse dier zette zich in een duizelingwekkende galop. Zo reisden ze regelmatig gedurende drie uur zowel om te gaan als om terug te komen. In sommige gevallen gingen ze zelfs tot in Duitsland. Maar hij sloeg er niet i iets te onderscheiden tijdens de tocht.

Nadien beschreef hij alles wat op de sabbat gebeurde. Hij was er een bedelaarster van Mons tegengekomen, tussen andere mensen die hij niet kende, Anne Gossée genoemd en aan wie het volk de bijnaam Mamitte gegeven had. Bij deze veelbelovende verklaring twijfelde Plétincx niet meer en liet de bedelaarster aanhouden.

Mamitte was een ongelukkige, lelijke vrouw waarvan de naam gebruikt werd door de moeders om hun kinderen bang te maken. Het volk achtervolgde haar, niet zonder angst met spotternij en zonder medelijden. De lach die ontstond door haar lelijkheid was altijd een beetje geïnspireerd door angst of tenminste door de afkeer. De ongelukkige was redelijk mooi geweest in haar jonge jaren, maar op een dag dat ze kastanjes aan het poffen was, wou het ongeluk dat als ze klaar waren ze samen met vonken en met brandende as een oog verbranden en dat haar voorhoofd en haar wangen één zwart litteken waren zoals het gezicht van een lepralijder. Ze werd zo verschrikkelijk lelijk dat de kinderen vluchtten als ze dichterbij kwam. Ze namen haar voor een heks. Een reputatie die haar bijbleef zelfs voor de volwassenen. Ondanks dat ze voorturend sprak over God en de heiligen, van octaven en de mis, bedevaarten en daden van vroomheid dachten velen, zoals ook het geval was voor Zwarte Anne, dat de toewijding van Mamitte een scherm was voor haar duivelse daden. Ze was nooit erg gelukkig geweest en haar lot zou geen enkele verbetering ondergaan in haar oude dagen. Weduwe van een werkman met de naam Jean Quentin, was ze enkele jaren later hertrouwd met Jean Bertrand. Hij was een luierik van de ergste soort.

Vroeger koetsier bij Van Dam, heren van Audregnies, die hem ontsloegen door zijn ondeugd. Een dronkaard die leefde ten laste van zijn vrouw. Het enige werk dat hij deed waren de nachtrondes omdat het verplicht was in de plaats van de rijke burgers die geen zin hadden om politieagent te spelen. Natuurlijk bracht hij geen enkele cent naar huis, in tegendeel, als er niet veel nachtrondes waren nam hij een paar muntstukken die Mamitte aan kant gezet had. Zoals men ziet, hielpen de duivelse kunsten ook Mamitte niet om de macht, de rijkdom en het geluk te bereiken. Ze kon amper leven en de ondeugden van Jaen Bertrand bevredigen. Haar inkomsten waren de aalmoezen, of af en toe de ene of andere boodschap die ze soms deed voor de zusters van het klooster waarvoor men haar wat soep of brandhout gaf. Twee jaar geleden brak er in de abdij van Epinlieu, die een grote stal had, een epidemie van epizootie uit. Acht koeien en vele kalveren stierven in een paar dagen. De dierenartsen, zelfs die met ervaring, konden, geen medicijn vinden noch de ziekte bepalen omdat ze ongekend was in het land. Ze vonden, zoals gewoonlijk altijd een verontschuldiging voor hun onwetendheid en zeiden dat het kwaal veroorzaakt was door toverij waartegen ze machteloos waren. De nonnen lieten de Herder zonder armen komen, samen met een bekende dominee van Braine-le-Compte. Hij was in de onmiddellijke omgeving van Quesnoy. Hoewel hij geen geestelijke was, was hij de directe concurrent van Pater Aviano van het bos van Lessinne, op het gebied van duivelsverbanning. Omdat de Herder zonder armen de epidemie niet kon stoppen, vroegen ze als laatste toevlucht hulp aan een pater met zeer grote bekendheid, die gedurende een heel jaar lang de dieren en de stallen bezweerde drie dagen voor elke iedere nieuwe maan. De stier stierf ook, maar de plaag werd eindelijk stop gezet.

Ondanks haar beginnende reputatie van heks had niemand Mamitte verdacht voor de onthullingen van Nicolas Cornet. Toen begreep iedereen dat zij en alleen zij aan de oorsprong was van deze ramp en andere van meer of minder belang. De raadsman Plétincx moest wel hetzelfde denken en zijn plotselinge beslissing om Mamitte in hechtenis te stellen had niets vreemds.

Anne Gossée werd die namiddag nog gearresteerd door de onderofficieren van het gerecht in haar kleine kelder St-Coronstraat. Als ze hen zag binnenkomen, ging ze geschrokken en in alle haast voor haar kast staan, als om te verhinderen dat ze deze zouden openen. Ze verklaarde dat ze hen voor dieven aanzien had... . Nadat men de inhoud van de kast onderzocht had, vond men een zak met poeders en een pot zalf.

Dit voorval had de instructie van de zaak niet onderbroken. Weer voor Plétincx gebracht, na de drukkende verklaringen van haar zoon bleef Zwarte Anne hardnekkig volhouden, tussen de tranen en de stuiptrekkingen door, met de krachtigste ontkenningen tegen alle beschuldigingen. Bij het horen van de schandelijke misdaden waarvan haar zoon haar beschuldigde steeg haar verontwaardiging tot een maximum. Ze stond op, toonde haar vuist en riep : - Gemene schurk ! Gemene schurk ! Deze toespraak was zonder enige twijfel tot haar zoon gericht, en ze hield de verschrikkelijke vervloeking van een moeder in.

Een grote wanhoop volgde en ze stortte in elkaar op de kleine bank. Ze snikte een hele tijd.

De beschuldigingen tegen haar stapelden zich op, zoveel om een berg te vormen waar ze niet meer bestand tegen was. Haar minnaar Joseph, bijvoorbeeld, was verdwenen op een mysterieuze manier dat men er niet meer aan twijfelde dat het de duivel zelf was die de gedaante van een mens aangenomen had of tenminste een van zijn gevaarlijkste helpers. Meerdere getuigen beweerden, dat een andere duivel van een ander geslacht met de naam Joli-Coeur de gedaante van Zwarte Anne overnam omdat men haar afwezigheid niet zou opmerken als ze de sabbat bijwoonde. Tijdens de ondervragingen van haar schoondochter, Babette, verklaarde deze dat Zwarte Anne nooit naar bed ging. Ze bracht haar nacht door met waken. 's Nachts zat ze naast de haard, zonder een woord te zeggen of mompelde ze binnensmonds onverstaanbare dingen. Soms begon ze haar was te doen met veel lawaai en verbrande haar voden als ze die wou laten drogen bij het vuur. Als de ondervraging meer bepaald ging over de praktijken van hekserij van haar schoonmoeder, verklaarde ze dat ze haar nooit had zien "inwrijven" maar dat haar geheimzinnige en

onrustige ontdekkingstochten voor haar geen enkele twijfel hadden. Zelfs als ze haar nooit betrap had als ze vertrok of als ze terugkwam was het wel waar dat Zwarte Anne als ze 's morgens opstond dikwijls haar gezicht gezwollen en paarsachtig was. Als men haar vroeg waardoor dit kwam beschuldigde ze beschuldigde ze vals haar zoon van haar geslagen te hebben omdat ze hem geen geld wou geven. Bij andere gelegenheden kloeg ze over koorts of pijn in al haar leden. Als men aan Babette vroeg of haar man Zwarte Anne sloeg, antwoordde ze dat ze dacht van niet, dat ze het nooit gezien had, ondanks dat Nicolas haar wel een paar keer geslagen had. Als men haar ondervroeg over de zware beschuldigingen aangebracht door het "doodshoofd" verklaarde ze van niets te hebben opgemerkt zelfs niets te hebben vermoed. Ook niet voor de nachtelijke afwezigheden van Nicolas zelf.

Een werkman, die Zwarte Anne dagelijks zag, getuigde heel overtuigd :

- Ze is een heks, daar twijfel ik geen moment aan !... . Ze heeft grote blauwe kringen onder de ogen en medere keren heb ik haar gezien met kneuzingen in haar gezicht, dat is het bewijs dat de duivel haar slaagt.

Françoise Loiseau, een weduwe kwam spontaan getuigen tegen de bedelaarster.

- Ik had nooit een slecht mening over de moeder of haar zoon tot ik vernomen had dat ze gevangen genomen waren voor hekserij. Toen besepte ik dat mijn arme man, Etienne Loiseau, drie jaar geleden gestorven, slachtoffer geweest was van hun hekserij. Hij at dikwijls in het gezelschap van Nicolas Cornet en Zwarte Anne, schurken die deden of ze zijn vrienden waren. En tijdens één van die maaltijden hebben ze hem behekst ...

Raymonde, huurder van het huis Ruydan, die de kamer naast die van Zwarte Anne bewoonde, was ook een van de aanklagers.

- Mijn zoon is voor de helft verlamd, verklaarde ze al wenend. De arme jongen getroffen door die handicap in de kracht van het leven. Hij kan geen enkel werk doen, zelfs zich verplaatsen kan hij niet alleen. Hij lijdt verschrikkelijk. Hij werd plots door het kwaal

overvallen als we er ons het minst aan verwachten, en dat na een bezoek van deze heks zonder dat we haar uitgenodigd hadden.

- Bracht Zwarte Anne u dikwijls een bezoek? vroeg Plétincx.
- Het was de eerste en de laatste keer.
- Welk voorwendsel had ze aangebracht ?
- Ze had geen enkel voorwendsel aangehaald. Ze zei dat ze alleen maar langs kwam en dat ze bij ons binnengekomen was in de hoop dat we haar iets zouden geven. Maar omdat dat niet het geval was heeft ze zich van ons gewroken en mijn ongelukkige zoon behekst. Een andere vrouw was minder zeker.
- Ik heb twee miskramen gehad vertelde Jeanne Piron, maar ik beschuldig niemand. Wat ik vaststelde is dat Zwarte Anne een verdachte houding had tegenover mij. Ieder keer dat ik haar tegenkwam vroeg ze mij, met een schijn dat ik nadien spottend en duivels genoemd zou hebben, of ik nog geen kinderen had ... Andere getuigen zonder haar uitdrukkelijk te beschuldigen verklaarden er zeker van te zijn dat Zwarte Anne persoonlijk of met haar zoon als tussenpersoon anderen behekst had. Waaronder een zeker Bréoux die zijn geheugen verloor, de arbeider van de lijgroeve die lam werd, de vrouw van Nicolas van l'Eau die steriel werd en Meneer de Mitry, de arme man, hij was nog jong en had liever gezwegen over zijn onvermogen. Met behulp van dezelfde toverij en dezelfde resultaten had ze niet minder dan de echtgenote van de Hertog van Arenberg gebrekkig gemaakt. De vrouw van de smit van de "Grote straat" die woonde in Petit Namur en vele andere mensen zowel vrouwen als mannen. Ze voegden er nog aan toe, dat niet tevreden met de vervulde misdaden Zwarte Anne magische poeders strooide in de soep die ze in het klooster kreeg van de kapucijnen om ze nadien aan de kinderen te geven die ze lokte door verraad en behekste. Marthe Frénoux kwam als laatste, en verklaarde dat ze behekst was door Zwarte Anne, en als men bij haar een huiszoeking zou doen, men zeker het tovermiddel zou vinden dat ze gebruikte om haar schade aan te doen. De ondergeschikten, gestuurd door de raadsman Plétincx voor de huiszoeking, vonden tussen de matrassen van Marthe Frénoux een vierkant stuk zijde, gebrodeerd en mooi versierd met verschillende kleuren pluimen die harten vormden en andere figuren.

Dat was het tovermiddel dat Zwarte Anne daar gezet had, meerdere getuigen herkenden het omdat ze het vroeger in haar bezit gezien hadden.

Zwarte Anne bleef met verontwaardiging alle beschuldigingen ontkennen vooral de aanwezigheid op de sabbat, maar wat Nicolas Cornet en Marie-Thérèse Crequegnier daarover bevestigden kon niet duidelijker en onvoorwaardelijke zijn. Het was dankzij die twee dat men er in slaagde te weten wat er op die duivelse avonden gebeurde, over de inwijding en de inzegening van de heksen en de tovenaars. Hun onthullingen waren gemarkeerd door een onuitwisbare volkse zegel, zonder alle kunstmatige elementen ingebeeld door geleerde personen, of tenminste beschaafde. Er bestaan meer gedetailleerde ingewikkelde en schilderachtige beschrijvingen van dat soort plechtigheid, altijd aangenaam gemaakt door helse zwelgpartijen. Maar wij verkiezen die te laten voor een andere eventuele gelegenheid en ons te houden aan de eenvoudige en gewone beschrijving van Cornet en Crequegnier omdat deze geschreven is in dit verhaal en voorkomt in het dossier van dit proces.

De leerling tovenaars of leerling heks moet haar geloof in de katholieke kerk afzweren, ofwel op de sabbat, ofwel in zijn eigen huis, er zijn dus inwijdingen thuis maar altijd door een verbintenis te tekenen opgesteld met de volgende woorden :
“ *Ik ondergetekende, geef mijn ziel en mijn bloed aan de Duivel. Ik verloochen God, de maagd, het doopsel en alle heiligen.*”
Amper getekend door de nieuw bekeerde verdwijnt het papier weggedragen door onzichtbare handen tot aan de archieven van de hel. Maar op de sabbat of gelijk welke plaats waar de plechtigheid zich afspeelt drukt de Duivel zijn onuitwisbaar teken op de intiemste plaats van het lichaam van het nieuwe lid. Vanaf dat ogenblik behoort die hem toe en is hem gehoorzaam als een slaaf. In ruil daarvoor krijgt hij de geheimzinnige en verschrikkelijke krachten van de tovenaars en het recht aanwezig te zijn op de sabbats. Hij kan zich dan ogenblikkelijk laten overbrengen zoals hij wenst naar de verste plaatsen op de wereld. De hogere graad dan die van heks of tovenaars – en dat was het geval voor Marie-Thérèse Crequegnier – kan alleen maar bekomen worden door het hart van een ongedoopt kind te eten,

na hem gewijd en geofferd te hebben aan Satan. Het teken van de Duivel is gewoonlijk onzichtbaar voor de niet-ingewijden en men ontdekt het niet zelfs niet met het grondigste onderzoek behalve als men rekening houdt met bepaalde bijzonderheden die alleen een specialist in duivelsstudie kent. Heksen en tovenaars moeten om zich magisch van een punt naar een ander te verplaatsen, zich inwrijven onder de armen met een zalf die de Duivel uitdeelt tijdens de bijeenkomsten. Maar de eerste keer is die zalf niet doeltreffend als die niet door de Duivel zelf aangebracht wordt. Na zich ingewreven te hebben kunnen de heksen gebruik maken van verschillende voorwerpen: borstelsteel, orgelpijp, de schop van de haard, een stok enz. ... als het niet gaat over de duivelse bok als rijdier of als voertuig. Wij hebben Zwarte Anne de tangen van de keuken zien bestijgen die veranderden in een wit wild paard. Nicolas Cornet beschreef eveneens de kleren die Zwarte Anne droeg tijdens de sabbat, ze waren kostbaarder maar schitterden niet meer dan die van de andere heksen. Een zwarte zijden tuniek versierd met goud- en zilverdraad in de vorm van bloemen. Een mantel van hermelijn en een zware diadeem met rode karbonkels. Opsmuk dat ze uit deed voor de vereniging te verlaten om weer haar ellendige vodden van bedelaarster aan te trekken. De verzamelplaats voor de heksen van Mons en omstreken was afwisselend Fontaine-Valmont of het bos van Estinnes-au-Mont – al lang verdwenen – ook nog dicht bij de kapel van Estinnes voorbij Rieux of in de weide niet zo ver van de laatste plaats. Op goede dagen gingen ze zelfs tot Duitsland. Al deze plaatsen waren altijd onbewoond, niet het minste gebouw, maar als de heksen zich verenigden voor een bijeenkomst was er een enorm paleis met een grote zaal, prachtig versierd met geel behangsel verlicht door lusters en kandelaars. In het midden stonden drie lange tafels van elkaar gescheiden in de vorm van een dubbels T. Het bestek van goud en zilver stak af tegen het witte tafelkleed. De chef van de Duivels – iedereen noemt hem Meneer Zijne Hoogheid – ging zitten op de ereplaats – de grote zetel in het midden van de centrale tafel – aan iedere kant zijn onderbevelhebbers in minder hoge zetels. Zwarte Anne met haar titel als Koningin of Vice-Koningin van de sabbat nam daarna plaats, maar het was zij die het feestmaal leidde en

die de gerechten uitdeelde met behulp van twee ondergeschikte heksen. De tafels aan de zijkant waren bezet door minder belangrijke heksen en tovenaars, nieuwkomers. Het was alleen aan de centrale tafel dat men het schapenvlees, de appels de koeken en de broden serveerde.

- Alle gerechten voorgeschoteld tijdens het feestmaal – zei Crequegnier – waren klaargemaakt zonder zout en smaakten naar stof en schimmel. De voedzamere schotels hadden een nasmaak van pikant vlees. Wij probeerden dit op te eten om in de gunst van de Duivel te blijven. Als we het niet deden, zou hij ons wreedaardig geslagen hebben en zou hij zich voor ons geen zorgen meer gemaakt hebben, wat nog pijnlijker geweest zou zijn.

Er was een grote opkomst tijdens de bijeenkomsten. Er waren regelmatig honderd vijftig heksen, duivels en duivelinnen aanwezig. De heksen waren prachtig opgeschikt zonder de pracht van Zwarte Anne te evenaren. De tovenaars waren gekleed zoals adellijke heren: een kostuum versierd met gouden en zilveren knopen, een korte gekleurde broek, zijden kousen, een grote hoed met een wit en zwarte pluim en ook een degen voor de plechtigheid voorzien van een zilveren of vergulden knop. Het kostuum van de duivels was precies hetzelfde, maar men kon zich niet vergissen want die hadden een blauwe ronde vlek op het voorhoofd. Het feestmaal duurde niet langer dan een half uur. Zodra de gasten klaar waren met eten, begaven ze zich achter elkaar naar een tafel aan de kant om er de gezegende hosties te doorsteken die men gestolen had in een dichtstbijzijnde kerk. Nadien, in een duivels koor van vloeken dat men kilometers in de ronde kon horen, werd deze gezegende soort op de grond gegooid, vertrappeld, en bedekt met de meest weerzinwekkende vuilnis. Iedere duivel gaf dan de hand aan zijn heks en iedere tovenaars aan zijn duivelin en vormden een kring. Toen gingen ze dansen, eerst met het gezicht naar elkaar, daarna rug tegen rug in het midden van de kring. Op het einde van het bal liet Meneer Zijne Hoogheid de duivelse bok brengen, vuil beest dat zoals zijn ontzagwekkende persoon het onderwerp van verering was. Echte waanzin, zowel kluchtig als walgelijk, erg plat en onwelvoeglijk. Zelfs voor deze eeuw die zo vrij was dat men alles bij de naam

noemde en ze alleen maar bewaarde in officiële documenten van de kerk en van de staat. Toppunt van laagheid, na de ongepaste en onwaardige plechtigheid, gunden zowel de bok als Meneer Zijne Hoogheid hun gunsten aan iedere tovenaar en heks. Meneer Zijne Hoogheid en zijn bok namen plaats aan het einde van de zaal en hun getrouwen begonnen op hun knieën dichterbij te komen terwijl ze in koor de duivelse “sabbatine” zongen. Dit ritueel duurde ongeveer vijfenveertig minuten, en plots, zonder lawaai te maken, verdween de zaal en het paleis. De aanwezigen bevonden zich in de verlaten weide in het midden van de donkere warme nacht, doorboord door lichtgevende bliksems. Tovenaars en heksen, duivels en duivelinnen gaven zich over aan de meest verfoeilijke loszinnige daden. Als de verre hanen eindelijk de dagenraad aankondigden bestegen uitgeputte heksen hun duivelse rijdieren en ze verspreiden zich in de lucht ....

Hoewel Plétincx beoordeelde dat het aantal en de waarde van de verzamelde bewijzen voldoende was om de beschuldigde te veroordelen wou hij zich houden aan alle wettelijke formaliteiten en gaf order voor een medisch onderzoek van Zwarte Anne en van Marie-Thérèse Crequegnier. Ook voor Nicolas Cornet, ondanks dat hij afhing van de militaire rechtsmacht. Het bestaan van een duivels teken op hun lichaam zou van groot belang zijn om hun strafbaarheid te bewijzen. Om tot het onderzoek over te gaan duidde hij Etienne Laloux aan, dokter in geneeskunde, de chirurg François Alexandre en Jacques Galopin eerste beul van Mons. Als het om heksen ging was het beter dat de ervaring van de beul de wetenschap van de dokters aanvulde omdat ze geen demonoloog waren. Gewoonlijk, bij gebrek aan een demonoloog, liet men het onderzoek over aan de beul want hij had de kunst om in de eerste oogopslag het “duivelse teken” te ontdekken. De getuigenis van de beul op het bestaan van dit teken op het lichaam van de veroordeelde was een gedeeltelijk bewijs van de misdaad van hekserij en gaf de rechters de toelating beroep te doen op de foltering. Het onderzoek ging door in de rode zaal van het stadhuis, verplichte plaats van ieder gerechtelijk drama. De beul begon met de veroordeelde uit te kleden, legden ze op een bed en schoren ze van kop tot teen. Nadien kwamen de dokter en de beul, ieder om beurt en

begonnen met het onderzoek van Nicolas Cornet alias “het doodshoofd”. Het duurde niet lang voor zijn verklaring bevestigd werd. Hij had op zijn linker schouder een zwarte vlek, gevoelig, de grootte van een nagel die op een geboortevlek leek. Volgens Meester Galopin ging het om de duivelse zegel en moest men niet verder zoeken. Voor Marie-Térèse Crequegnier, ondanks dat ze hardnekkig bleef bevestigen dat de Duivel haar zelf gemerkt had en ze nauwkeurig de intieme plaats toonde waar ze beweerde waar het duivelse teken was, konden de beul en de dokters het niet lokaliseren. Dit zou later het lot van het jonge meisje beïnvloeden. Het was niet hetzelfde voor zwarte Anne. Er was op haar rechter schouderblad een kleine roze vlek, zoals de beet van een luis, maar ondanks van haar kleinheid was ze erg zichtbaar. Om de bevestiging van de duivelse oorsprong te krijgen, stak de beul een dikke naald op die plaats, twee duimen diep. Zwarte Anne kloeg niet maar liet haar pijn blijken en uit de winde kwam geen bloed of serum. Dit is een aanwijzing die niet bedriegt bij de heksen die ik in handen heb zei Meester Galopin. En als deze geen heks is, dat God het tegendeel bewijst.

Na dit onderzoek, was de hekserij van Nicolas Cornet bewezen omdat zijn vlek gevoelig was terwijl die van Zwarte Anne bewezen was omdat haar vlek niet gevoelig was. Vanaf toen beschouwde men het onderzoek beëindigd en richtte het tribunaal op dat het vonnis ging uitspreken. Dat tribunaal was samengesteld door alle schepenen en andere ondergeschikte ambtenaren. Het was de burgemeester, Meneer de Saussignies die het tribunaal leidde, bijgestaan door de schepenen de Lesclatier, de Coulemont, d’ Ottignies, Roule, Juzaine en Duquesnoit. De raadsman Plétincx zat aan een klein tafeltje aan de kant samen met de ondergeschikte secretarissen Vanderbeken en Defossez. Aan weerskanten zaten de advocaten Mercier, Biseau, Fayneau, Hollain en Jahon. Zij waren de opgeroepen bijzitters in geval van gerechtelijke twijfel, want het tribunaal was leek en was bevoegd het recht uit te oefenen in zijn hele omvang. Deze eerste auditie van het tribunaal en de voltallige vergadering ging door op 5 mei 1683. Niemand van de leden had nog de minste twijfel over het onderwerp van de strafbaarheid van Zwarte Anne. De advocaat

Mercier, uitgenodigd door de burgemeester de Saussignies, voor wie alle bewijzen, met uitzondering van enkelen die niet wettelijk waren, zo helder waren als bronwater toonde voldoende aan dat de beschuldigde de strenge bestraffing voorzien door de wet riskeerde: de brandstapel. De raadsman Plétincx herhaalde hetzelfde zonder nieuwe elementen aan te brengen. Waarschijnlijk onder zijn aanwijzingen nam de griffier Vanderbeken het woord om te zeggen dat het nodig was om Zwarte Anne te folteren tot ze de omvang van haar misdaden erkende. Het was beter haar naar de brandstapel te sturen niet alleen overtuigd van hekserij maar tot bekentenis overgegaan omdat niemand zou kunnen twifelen aan de rechtvaardigheid van het tribunaal. Door koppig niet toe te geven verzweeg de beschuldigde vele elementen die heel belangrijk waren voor het gerecht, voor de handhaving van de goede zeden en de vrede van het volk. De burgemeester de Saussignies maakte de opmerking dat Zwarte Anne buiten Nicolas Cornet en Marie-Térèse Crequegnier nog andere medeplichtigen moest hebben en dat het goed zou zijn voor de algemene veiligheid die te kennen.

- Er zijn geen bekentenissen, dat is zeker en heel spijtig – zei de advocaat Biseau terwijl hij opstond – maar ik verzet mij tegen de toepassing van het folteren en zal kort mijn standpunt verantwoorden. De regeling van 9 juni 1570, nog altijd van toepassing, bepaald de twee gevallen waarin een beschuldigde mag onderworpen worden aan de foltering. Zwarte Anne mag niet in die categorie opgenomen worden voor de eenvoudige rede dat het juist verboden is de foltering te gebruiken om de waarheid te achterhalen die al gekend is. Dit verbod is in het voordeel van de beschuldigde die op heterdaad betrapt is, wat niet het geval is, en diegene, wat wel het geval is, waarvan de strafbaarheid duidelijk vastgesteld is door getuigen boven alle verdenking. De misdaden van Zwarte Anne zijn overvloedig bewezen door getuigenis gevende bewijzen. De foltering is dan ook onnodig, het tribunaal moet alleen nog maar het vonnis uitspreken en haar terechtstelling voorzien. De raadsman Plétincx reageerde hevig : het tribunaal van Mons moet ronduit deze stelling verwerpen, ondanks de regeling van 1570, zoals vele andere tribunalen van het land, die met rede vragen en die hun hoge

voorrecht met rechtvaardigheid uitvoeren om de schuldigen aan de foltering te onderwerpen tot ze de omvang van hun misdaden erkennen, ondanks dat zulke bekentenis nu volledig nutteloos is voor het vaststellen van de waarheid. Sinds onheugelijke tijden heeft men de gewoontegenomen van een schuldige niet de doodstraf te geven als hij niet tot volledige erkenning overgegaan was, en dit om de rechters in vrede te laten met hun geweten. Bovendien, geen enkele schuldige kan aan de foltering weerstaan. Dat ze dan maar de erkenning van Zwarte Anne afdwingt, voor de grootste opluchting van ons geweten als ze op het schavot komt dat ze vast en zeker verdient ! ...

De schepenen de Coulemont – die bleek een beetje meer in de fles te hebben gekeken dan gewoonlijk – schreeuwde en eiste de onmiddellijke toepassing van de foltering. Hij eiste ook uit voorzorgsmaatregel dat de geestlijken van St Wandru, van St Germain of van elders – dat was van weinig belang – Zwarte Anne zouden bezweren, de cel waarin ze opgesloten was, de rode zaal waar men haar heenbracht en zelfs het dossier van het proces besmet en verpest door het vertellen van haar misdaden. Nadien, vertederd tot bijna aan de tranen verklaarde hij dat het tribunaal een goede biechtvader moest aanbieden aan de heks om te verhinderen dat ze zou sterven zonder boete en zo terecht komen in de hel. Wat ze wel verdiend zou hebben, voegde hij er nog hevig aan toe. Het tribunaal stemde niet voor de bezwering, noch voor de biechtvader, maar wel voor de foltering en de zitting werd geschorst om Meester Galopin toe te laten zijn werk te vervullen. Op 7 mei 1683 werd de oude bedelaarster weer naar de rode zaal gebracht. Daar, in het bijzijn van de raadsman Plétincx en de schepenen deed de beul bijgestaan door zijn helpers haar kleren uit, legde haar op de foltertafel en bond haar stevig vast dat ze niet meer kon bewegen. Onmiddellijk dwong men haar beker na beker in te slikken met behulp van een trechter. Grote hoeveelheden gregoriaans water, een samenstelling bereid door een priester bezweerder dat bestond uit weiwater, wijn en as en dat de kracht had de duivelse geesten te verjagen. Als de gezwollen maag onmogelijk nog een extra druppel kon opnemen, ging men over tot de volgende foltering. Zodra de

eerste houten stukken haar benen klemde, voelde Zwarte Anne hevige pijn en slaakte doordringende kreten. Ze bekende niets, in tegendeel, ze schreeuwde haar onschuld uit en smeekte om de hulp van Onze-Lieve-Vrouw van Tongeren, Onze-Lieve-Vrouw van de Goede Bron en alle heiligen van de hemel ...

- Genade, Genade voor Gods liefde, Mijne Heren! Riep ze uit.

- Ik weet niets, mijn beste Heren. Genade in de naam van Hij die zoveel geleden heeft op het kruis ! Meester Galopin en zijn helpers bleven de beenderen van haar voeten breken door voortdurend met een hamer nieuwe wiggen tussen de planken van de brodequin te kloppen.

- Dood mij ! Dood mij ! smeekte Zwarte Anne, gek van de pijn. Ik weet niets ! Dood mij ! Ik sterf nog liever ! En toen, dat haar magere lichaam nat van het zweet en alleen maar vel over been was, dat haar ogen angstaanjagend wegdraaiden en dat haar samengetrokken gezicht onder de tranen zat liet ze plots een fantastische uitroep. Tussen twee schreeuwen door, zelf onderbroken met snikken en krampen, een uitspraak dat men verklaarde als de bekentenis van haar rang als heks :

- Geef me een stok dat ik me kan verlichten ! De mensen van nu zouden dat begrepen hebben als waanzin veroorzaakt door de pijn, maar die van toen waren niet zo naïef, voor hen vroeg Zwarte Anne een borstelsteel om erop te springen en te ontsnappen in de lucht. Plétincx liet haar geen enkele rust, onverbiddelijk ondervroeg hij haar met aandrang.

- Hoeveel keer hebt u Anne Gossée gezien op de sabbat ? 't Is te zeggen Mamitte.

- Nooit, nooit! Herhaalde de ongelukkige tussen twee rochels door. Als ik het tegengestelde zeg zou het tegen mijn zin zijn ! Ik heb ze nooit gezien ! Ik heb ze nooit gezien ! ... Maar in haar verdwaasdheid, moest de twijfel haar geest geraakt hebben alsof Anne Gossée of Marie-Térèse Crequegnier haar behekst had en ze riep :

- Gemeen wijf ! Ge hebt me vermoord ! Plétincx maakte gebruik van dit moment van zwakheid en ging

hardnekkig door met vragen stellen zodat Zwarte Anne alles bekende wat hij maar wilde.

- Was u aanwezig op de sabbat ?

- Ja.

- Was u daar in het gezelschap van Mamitte ?

- Ja.

- Is het waar dat Mamitte op de sabbat een zwarte vest droeg en een paarse rok ?

- Ja, ja ! ... Maar ... in Gods naam... mijn lieve Heer ! Dat men mij niet meer zo laat afzien.

Het was één uur in de namiddag en men was de foltering begonnen om tien uur 's morgens ...

De volgende dag, 8 mei, werd Zwarte Anne naar het schavot gebracht. Het gerecht, medelijdend, had zich beperkt haar te veroordelen om te worden gewurgd en daarna verbrand op de brandstapel. De zeden hadden de neiging te verzachten, want een paar jaar vroeger werden de heksen levend verbrand. Als Meester Galopin zijn hand op haar schouder zette om haar naar de trap van het schavot te duwen, toonde Zwarte Anne moed dat niemand vermoedde en dat een beetje hoop om op het laatste moment gered te worden haar misschien bezielde. Toch riep ze, al haar kracht verzamelend om haar stem te verheffen, dat ze alles introk dat men haar doen zeggen had tijdens de foltering en dat Anne Gossée even onschuldig was als zijzelf. De beul liet haar geen tijd nog meer te protesteren, bond haar stevig vast aan de paal en wurgde haar terwijl er allerlei soort gemeen geschreeuw uit het volk losbarste dat zich haastte naar de strafplaats: de markt. Het volk demonstreerde zijn onbewuste wreedheid door zich tevreden terug te trekken want er was een heks minder op de wereld. Enkel een deel van de aanwezigen was aangedaan en diep ontroerd door de plechtige herroeping van Zwarte Anne. De menselijke rechtvaardigheid was geschied en er was bijna niemand die nog keek als de beul met een brandende fakkel de brandstapel aanstak die het lijk van de bedelaarster moest verzwelgen.

Voor Marie-Thérèse Crequegnier die, na haar bekentenis, meer dan Zwarte Anne de doodstraf verdiende waren de rechters minder

streng. Ze haalden twee verzachtende omstandigheden in haar voordeel aan : haar jonge leeftijd, en het feit dat men op haar lichaam, ondanks haar zeggen, geen “duivels teken” gevonden hadden dat die van de bedelaarster en haar zoon heel duidelijk waren. Men moest veronderstellen dat door een psychologisch fenomeen, verklaarbaar bij lichtzinnige personen, die meer reageerden volgens het gevoel dan volgens de rede. De schepenen geloofden niet wat Marie-Thérèse bekende, zoals ze niet geloofden wat Zwarte Anne ontkende. Daarbij was Marie-Thérèse niet lelijk noch oud. Maar ook zij werd gestraft. Het tribunaal veroordeelde haar tot levenslange opsluiting in Blarengnies omdat ze gevoed zou worden op de kosten van de gemeente waar ze geboren werd. Ze werd verklaard als “*krioelt van morele lepra*”. Het beeld was sterk en veelzeggend. De militairen van die tijd hadden hetzelfde standpunt als iedereen en waren natuurlijk niet minder zwak dan de burgers. Een oorlogsraad oordeelde en veroordeelde Nicolas Cornet in één enkele zitting. Zijn lot zou veel vlugger dan dat van Zwarte Anne geregeld geweest zijn moest de rechtsbevoegdheid van de schepenen hem niet opgeëist hebben als getuige in de andere zaak. Hij werd “opgehangen” zoals zijn moeder. Hij was de minachterlijkste van de drie. Het proces van Anne Gossée, Mamitte genoemd, moest nog afgewerkt worden. Zo sterk gelijkend op dat van Zwarte Anne en deelgenoten, maar toch apart voorbereid. Veel verklaringen van getuigen waren dezelfde als in het proces van Zwarte Anne en van Marie-Térèse Crequegnier maar er waren meer getuigen in het voordeel van de beschuldigde. Ondanks dit evolueerde de zaak onderzocht door raadsman Leroy en werd zo ingewikkeld dat het leek alsof men haar schuldig wou verklaren. Leroy wou niet onderdoen voor Pléticx. Hij hoopte ook zijn strepen te winnen – zoals tegenwoordig de gevolmachtigde van de koning of de officier van justitie zoeken om een veroordeling tot de doodstraf te bekomen wat een goed punt betekend voor hun staat van diensten –. Het is ook zo dat een groot deel van de burgerij, zelfs het volk, druk uitoefende op de geestesgesteldheid van de raadsman en de schepenen om streng te zijn met als argumenten : omdat men ermee begonnen is moet men

ook een einde maken aan de heksen, hun betoveringen en hen misdaden. Als het ging om twee weinig belangrijke mensen, zoals twee oude bedelaarsters, een verstrooid jong meisje en een niets waardige soldaat, tussen een vuile vent en een rover, moest de justitie niet tot in de puntjes gevolgd worden. Ten andere, het was maar juist dat de maatschappij zich van die “lepra” de hekserij probeerde vrij te maken.

Anne Gossée, Mamitte genoemd, werd drie maanden na de terechtstelling van Zwarte Anne veroordeeld, op 11 augustus 1683. In het tribunaal waren maar een paar schepenen die ook aanwezig waren op het vorige proces. Het was samengesteld met de schepenen Le Duc, Robert, Malengreau, Hollain, Patoul en Petit. De raadsman Leroy en Plétincx en de griffiers Vanderbeken en Deffossez. De consulenten waren de advocaten Mercier, Biseau, Fayneau en Rolle.

De raadsman Leroy nam eerst kort het woord om te vragen om Mamitte te onderwerpen aan de foltering. Dit omdat ze geen gebruikmeer zou maken van haar manier van verdediging om alles te ontkennen ondanks dat er zware bewijzen tegen haar zijn. De raadsman Plétincx – misschien door oneerlijke concurrentie – bleek zijn collega te steunen, maar merkte op dat het nodig was om de eerbiedwaardige mening van de geletterde bijzitters te verzamelen. Sommigen van die verklaringen die in het voordeel van de veroordeelde waren, vooral de terugtrekking van Zwarte Anne die voor hen geen enkele waarde had, hadden twijfels opgewekt in het geweten van de rechters. Om de professionele belangen van zijn superieur, raadsman Leroy, te verdedigen stelde de griffier Defossez voor :

- Om Meneer de rechters en de raadsman Plétincx gerust te stellen moeten we eenvoudig weg onderlijnen, zoals de wet het eist in zulke gevallen, dat alle mensen, getuigen ten voordele van Anne Gossée een onzekere moraal hebben. Het gaat over gemeen volk dat min of meer een regelmatige relatie met haar had en die probeerden om haar te redden, waarschijnlijk om hun eigen schuld beter te kunnen verstoppen. We moeten dus niet onze tijd verliezen met vruchteloze

raadplegingen. De foltering zal de waarheid aan het licht brengen en ook de gewetens gerust stellen.

Dit was het vertrek van een lang gesprek over de vraag of men nu wel of niet de mening van de geletterden moest vragen voordat de foltering gestemd werd. Niemand twijfelde eraan dat deze verworven zou zijn na de stemming. Zoals traditiegetrouw had Plétincx de overhand en koos men voor de raadpleging die tijdens de volgende zitting moest plaatsvinden. Men verzette het proces dan een achttal dagen. Tijdens de zitting van 19 augustus waren het de geletterden die als eersten het woord namen en schaften de raadpleging af. Zij waren van mening dat de foltering moest worden toegepast om elke twijfel van de strafbaarheid van Mamitte te doen verdwijnen. Omdat ze niet tot bekentenis overgegaan was ondanks dat het teken van de Duivel zichtbaar was op haar lichaam (littekens in het gezicht, een gebrekkig bewijs van hekserij). De verklaring van Nicolas Cornet en van Marie-Thérèse Crequegnier en meer bepaald die van Zwarte Anne die tijdens haar laatste ogenblikken de pretentie had haar woorden terug te trekken om haar het leven te redden waren geen eerlijke getuigenissen. Maar ze voegden eraan toe dat het tribunaal de foltering moest bevelen nadat de dokters verklaard hadden dat ze dit kon verdragen zonder dat de pijnen haar dagen in gevaar zouden brengen, want ze moest levend blijven voor de brandstapel.

Dit was het motief van een andere dagvaarding, korter, en deze wierp wel zijn vruchten af voor de schepenen. De volgende dag werd Mamitte onderzocht door dokter Laloux, de chirurg Alexandre en de beul Jacques Galopin. Deze laatste vond bij de beschuldigde, buiten de littekens, een teken van de grootte van kanonpoeder op haar linker schouder waar hij zonder pijn of bloeding te veroorzaken een naald drie vingers diep kon insteken. Dit bevestigde heel duidelijk haar hoedanigheid als heks. De dokter en de chirurg bevestigden dat haar fysieke toestand haar toeliet de foltering te ondergaan. Deze werd toegepast op 21 augustus 1683. Terwijl Mamitte riep en kronkelde van de pijn ondervroeg de raadsman haar met aandrang.

- Beken dat u aanwezig was op de sabbat.
- Neen, neen. Ik ben er nooit geweest ! riep de ongelukkige.

- Beken dat u zich meerdere keren ingesmeerd hebt om al vliegend door de lucht naar de vergaderingen van de Duivel te gaan.
- Neen! Het is niet waar! Het is niet waar!
- Beken dat u tijdens de sabbats prachtig gekleed was.
- Beken dat terwijl wij u folteren u de Duivel in eigen persoon ziet die u troost en aanmoedigt.
- Neen, neen! Niet de Duivel! Ik zie mijn beschermengel die me komt bijstaan.
- Het is uw beschermengel niet. U hebt geen beschermengel, vrouw bezeten door de duivel en heiligschennis. Het is uw Duivel! Wij kennen zijn naam : hij noemt *Zijne Hoogheid*.
- Neen, bij de heilige moeder van God ! Het is de engel ! Het is de engel !

Ze lieten haar gregoriaans water drinken tot haar buik op springen stond, en zelfs toen ging ze niet tot bekentenis over. Ze zei niets dat haar in gevaar zou kunnen brengen. Ze verloor het bewustzijn en men stopte met de foltering. Nadien hield het tribunaal een geheim overleg waar Mamitte eenstemmig veroordeeld werd om gehangen te worden zonder de brandstapel. De schepenen waren van mening dat de aanwezigheid van het “duivelse teken” de onthullingen van de andere beschuldigten en de verklaringen van de getuigen vervolledigden en het vonnis volledig verantwoordden maar ze vonden het voorzichtiger de terechtstelling publiek te maken, omdat Mamitte niet overgegaan was tot bekentenis en het volk andere gevoelens voor haar had dan voor Zwarte Anne. De volgende morgen, 22 augustus, werd Mamitte naar een plaats gebracht op een afstand van de sloot van het kasteel waar men juist de galg klaargemaakt had. Uitgeput, in twee geplooid kon ze alleen nog zuchten. De assistenten van de beul begroeven haar lijk 's nachts, zonder getuigen in het kerkhof van het klooster van Recollets want de beschuldigde was gestorven verzoend met de godsdienst na gebiecht te hebben bij Pater Urbain. De overlijdensakte van Anne Gossée, Mamitte genoemd, werd bewaard in de archieven. Het beperkt zich tot het overlijden, zonder de oorzaak te vernoemen, alsof het om een natuurlijke dood ging.

Maar het proces dat lange jaren geheim bleef en zich ook in de archieven bevindt verteld het hele triestige verhaal.

Copyright :

- voor de Spaanse versie, “ El Diablo en Bélgica ”, 1953, Julio E. Payro et Editorial Quetzal ;
- voor de Nederlandse vertaling, 2012, Anne MOERS.